

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра правознавства

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО**»

за темою: «**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ
ТА СВОБОД ГРОМАДЯН**»

Студента (ки): Осіпов О.В.
курсу: 2
групи: ІН16-8-24-Б1П (4.63)
Спеціальність: 081 Право
Керівник: к.ю.н., доцент Левченко В.О.

Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Кропивницький 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН.....	6
1.1. Поняття та сутність адміністративно-правових гарантій у системі захисту прав людини.....	6
1.2. Класифікація адміністративно-правових гарантій: матеріальні та процесуальні аспекти.....	7
1.3. Нормативно-правова база забезпечення прав і свобод громадян в Україні.	9
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ.....	12
2.1. Роль органів виконавчої влади у сфері реалізації та захисту прав громадян.....	12
2.2. Правоохоронні органи як гарант безпеки та дотримання прав і свобод людини.....	13
2.3. Контрольно-наглядові органи та інститут Омбудсмена в системі адміністративних гарантій.	15
РОЗДІЛ 3. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	17
3.1. Адміністративне оскарження як механізм захисту порушених прав.....	17
3.2. Зарубіжний досвід адміністративно-правового гарантування прав людини та можливості його імплементації в Україні.....	19
3.3. Напрями підвищення ефективності адміністративно-правових гарантій в умовах сучасних викликів.	21
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25

ВСТУП

Актуальність теми. Процес розбудови України як суверенної, демократичної та правової держави невід’ємно пов’язаний із необхідністю створення дієвих механізмів забезпечення прав і свобод людини. У системі правових засобів охорони інтересів особи особливе місце належить адміністративно-правовим гарантіям. Це зумовлено тим, що саме сфера державного управління є найбільш динамічною та вразливою до потенційних порушень з боку суб’єктів владних повноважень.

Сучасні виклики, спричинені реформуванням системи органів виконавчої влади, цифровізацією державних послуг та необхідністю адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, потребують переосмислення традиційних підходів до розуміння адміністративних гарантій. Забезпечення реальної, а не декларативної захищеності громадян вимагає не лише досконалої нормативної бази, а й наявності чітких процедур, які б унеможливили свавілля чиновників та створювали умови для відновлення порушених прав.

Об’єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у сфері забезпечення та захисту прав і свобод громадян засобами адміністративного права.

Предметом дослідження є адміністративно-правові гарантії, що становлять систему правових норм, засобів та способів захисту прав і свобод людини в Україні.

Метою роботи є комплексний аналіз сутності, структури та особливостей функціонування адміністративно-правових гарантій, а також вироблення пропозицій щодо підвищення ефективності їх реалізації у діяльності органів державної влади та правоохоронних структур.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язання таких завдань:

- розкрити зміст та класифікацію адміністративно-правових гарантій;
- проаналізувати систему суб'єктів, що забезпечують захист прав громадян;
- дослідити механізми адміністративного оскарження та судового контролю;
- окреслити перспективи розвитку законодавства у сфері адміністративного гарантування прав людини.

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема діалектичний, формально-логічний, порівняльно-правовий та системно-структурний, що дозволяють розглянути проблему у її взаємозв'язку та динаміці.

Теоретичне значення дослідження полягає у систематизації та поглибленні наукових знань про природу адміністративно-правових гарантій як багатоаспектного феномену. У роботі здійснено спробу відійти від виключно нормативного розуміння гарантій, розглядаючи їх через призму людиноцентричного підходу в адміністративному праві. Сформульовані висновки доповнюють теоретичну базу щодо класифікації засобів захисту прав особи у взаємовідносинах із державою, а також уточнюють зміст деонтологічних вимог до діяльності суб'єктів владних повноважень. Дослідження може слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок у сфері адміністративної деліктології та службового права.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів у декількох напрямках:

у законотворчій діяльності: розроблені пропозиції можуть бути враховані при вдосконаленні процедур адміністративного оскарження та реформуванні профільного законодавства (зокрема, в частині цифровізації взаємодії громадянина та органу влади);

у правозастосовній практиці: висновки роботи можуть використовуватись працівниками правоохоронних органів та державних службовців для мінімізації ризиків порушення прав людини під час виконання службових обов'язків;

У навчальному процесі: матеріали курсової роботи доцільно використовувати при підготовці до занять із дисциплін «Адміністративне право», «Юридична деонтологія» та «Права людини в правоохоронній діяльності».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН

1.1. Поняття та сутність адміністративно-правових гарантій у системі захисту прав людини.

У сучасній юридичній науці адміністративно-правові гарантії розглядаються як комплексна система передбачених нормами адміністративного права об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на забезпечення реалізації, охорони та ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері публічного управління [1]. Сутність цих гарантій полягає у створенні таких умов, за яких громадянин може не лише задекларувати своє право, а й реально ним скористатися, маючи захист від свавілля чи бездіяльності органів державної влади [3].

Адміністративно-правові гарантії виконують роль своєрідного "запобіжника" у взаємовідносинах між державою та особою. Їхня сутність розкривається через такі ключові функції:

правостимулююча: створення умов для активного використання громадянами своїх прав (наприклад, через спрощення процедур отримання адміністративних послуг);

правоохоронна: запобігання порушенням з боку посадових осіб шляхом встановлення чітких меж їхніх повноважень та адміністративної відповідальності за їх перевищення [2];

відновлювальна: наявність чітких алгоритмів повернення особи у стан, що передував порушенню (скасування незаконного акта, компенсація шкоди).

Систему адміністративно-правових гарантій доцільно поділяти на дві великі групи:

нормативні (статика): це сукупність правових норм, закріплених у Конституції України, Кодексі адміністративного судочинства, Законі «Про

адміністративну процедуру» тощо. Вони визначають правовий статус особи та обов'язки держави [5];

організаційно-процедурні (динаміка): це конкретні механізми реалізації норм. До них належать інститут адміністративного оскарження, діяльність Уповноваженого ВРУ з прав людини, система адміністративних судів та процедури внутрішнього відомчого контролю [4].

На сучасному етапі розвитку правової системи України сутність адміністративних гарантій трансформується від "державоцентризму" до "людиноцентризму". Це означає, що будь-яка адміністративна діяльність має оцінюватися не за показниками ефективності державного органу, а за рівнем задоволення потреб громадянина та ступенем захищеності його прав [1]. Важливим елементом сутності гарантій сьогодні є також їх цифровізація, що забезпечує прозорість взаємодії та мінімізує суб'єктивний чинник з боку чиновника.

Таким чином, адміністративно-правові гарантії є фундаментом правової держави, оскільки саме вони перетворюють абстрактні права людини на реальні можливості, забезпечуючи підзвітність влади та верховенство права в повсякденних публічних відносинах [3].

1.2. Класифікація адміністративно-правових гарантій: матеріальні та процесуальні аспекти.

Класифікація адміністративно-правових гарантій є ключовим елементом розуміння того, як саме держава забезпечує захист прав особи. В юридичній доктрині найбільш фундаментальним є поділ цих гарантій на матеріальні та процесуальні, що дозволяє розглянути право як у стані статичного закріплення, так і в стані динамічної реалізації [1].

Матеріальні гарантії становлять нормативну основу (фундамент) захисту прав людини. Їхня сутність полягає у змістовному закріпленні прав, свобод та обов'язків у текстах нормативно-правових актів [3]. До матеріальних аспектів належать:

Конституційне закріплення прав: визнання людини найвищою соціальною цінністю, що зобов'язує всі органи адміністративної влади діяти виключно в інтересах особи [4].

Встановлення компетенції суб'єктів влади: чітке визначення меж повноважень посадових осіб, що реалізує принцип «заборонено все, що прямо не дозволено законом». Це унеможливорює вихід за межі владних функцій [1].

Система адміністративних санкцій та відповідальності: наявність норм, які передбачають відповідальність службовців за порушення прав громадян, що виконує превентивну функцію [2].

Матеріальні ресурси: наявність економічних та фінансових умов, що забезпечують діяльність інституцій захисту (наприклад, фінансування системи безоплатної правової допомоги) [5].

Якщо матеріальні гарантії відповідають на питання «що захищається?», то процесуальні — на питання «як захищається?». Процесуальні аспекти перетворюють абстрактні норми на реальні механізми дії [1]. Основні елементи включають:

Адміністративні процедури: законодавчо встановлений порядок вчинення управлінських дій. Наприклад, Закон України «Про адміністративну процедуру» встановлює обов'язок органу вислухати особу перед прийняттям несприятливого для неї рішення [5].

Інститут оскарження: можливість звернення до вищого органу (адміністративний порядок) або до суду (судовий порядок). Це ключова гарантія відновлення справедливості [3].

Строки виконання дій: чітка регламентація часу, протягом якого орган має розглянути звернення або надати послугу, що запобігає адміністративній тяганині [2].

Процесуальні права особи: право на представництво, право ознайомлюватися з матеріалами справи, право на отримання вмотивованого рішення у письмовій формі [4].

Матеріальні та процесуальні гарантії існують у нерозривній єдності. Матеріальне право без процесу є безсилим, оскільки не має інструментів реалізації, а процес без матеріального права є беззмістовним, оскільки не має об'єкта захисту [1]. Тільки їхня сукупність створює дієвий деонтологічний каркас діяльності правоохоронних та адміністративних органів [3].

1.3. Нормативно-правова база забезпечення прав і свобод громадян в Україні

Нормативно-правова база, що забезпечує права і свободи громадян в Україні, становить складну багаторівневу ієрархічну систему, де кожен елемент виконує специфічну роль у гарантуванні безпеки та законних інтересів особи. Фундаментом цієї архітектури виступає Конституція України, яка в системі адміністративного та деонтологічного вимірів визнає людину, її життя, здоров'я та гідність найвищою соціальною цінністю. Саме норми Конституції мають пряму дію, що дозволяє громадянам посилатися на них безпосередньо при захисті своїх прав у судах або органах публічної адміністрації [6]. Принцип людиноцентризму, закладений в Основному Законі, трансформує діяльність правоохоронних органів із каральної моделі на сервісну, де головним обов'язком держави є саме утвердження та забезпечення прав людини [3].

Особливе місце в системі джерел посідають міжнародно-правові акти, які згідно зі ст. 9 Конституції є частиною національного законодавства після

надання згоди на їх обов'язковість. Ключовим документом тут виступає Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, а також практика Європейського суду з прав людини, яка використовується українськими судами як джерело права [5]. Це створює додатковий рівень захисту, інтегруючи вітчизняну систему правосуддя в загальноєвропейський правовий простір та встановлюючи високі стандарти деонтологічної поведінки для посадових осіб [1].

Законодавчий рівень бази забезпечення прав громадян представлений низкою кодифікованих актів та профільних законів. Зокрема, Кодекс адміністративного судочинства України регулює порядок оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, забезпечуючи право особи на справедливий розгляд її справи незалежним судом. Важливим кроком у зміцненні процедурних гарантій стало прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», який вперше на законодавчому рівні детально регламентував порядок взаємодії особи та органу влади, закріпивши право бути вислуханим та обов'язок органу мотивувати свої рішення [5].

Правоохоронна діяльність у контексті захисту прав громадян спирається на такі акти, як Закон України «Про Національну поліцію» та «Про запобігання корупції». Ці документи не лише визначають повноваження офіцерів, а й встановлюють жорсткі етичні та правові рамки застосування заходів примусу, акцентуючи на необхідності дотримання прав затриманих, підозрюваних та потерпілих [1]. Адміністративно-правовий статус громадян також деталізується у Законі «Про звернення громадян», який створює механізм для безпосереднього впливу особи на державне управління та захисту своїх інтересів позасудовим шляхом [3].

Завершують систему нормативної бази підзаконні акти: укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України та відомчі накази. Вони виконують функцію деталізації законодавчих положень, встановлюючи конкретні

алгоритми та регламенти надання адміністративних послуг, порядок проведення перевірок та процедури внутрішнього моніторингу дотримання прав людини [2]. Вся сукупність цих норм утворює єдиний деонтологічний каркас, що вимагає від представників влади неухильного дотримання закону та поваги до особистості в будь-якій ситуації [3].

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ

2.1. Роль органів виконавчої влади у сфері реалізації та захисту прав громадян.

Органи виконавчої влади посідають центральне місце в системі гарантування прав людини, оскільки саме на них покладено функцію безпосередньої реалізації державної політики та практичного втілення законодавчих приписів у повсякденне життя. Роль цих органів трансформується від суто управлінської до сервісної, де ключовим завданням стає не контроль над громадянином, а створення максимально сприятливих умов для реалізації його правового статусу. У системі адміністративного права виконавчу владу розглядають як головного суб'єкта, що наділений владними повноваженнями для оперативного вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням соціальних, економічних та політичних прав членів суспільства [1].

Правозахисна функція органів виконавчої влади реалізується через систему адміністративних послуг, що є інструментом прямої взаємодії держави та особи. Через мережу міністерств, служб та місцевих адміністрацій громадяни отримують доступ до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та реєстраційних процедур. Важливим аспектом є те, що виконавча влада не лише надає блага, а й забезпечує їхню правову охорону шляхом видання нормативно-правових актів, які деталізують процедури захисту та встановлюють чіткі стандарти поведінки для посадових осіб, що корелюється з принципами професійної деонтології [4].

Окрім прямого надання послуг, органи виконавчої влади здійснюють контрольню-наглядову діяльність, спрямовану на виявлення та припинення порушень прав людини як всередині державного апарату, так і з боку інших суб'єктів суспільних відносин. Наприклад, діяльність спеціалізованих інспекцій

та служб дозволяє оперативно реагувати на порушення трудового, екологічного або санітарного законодавства, відновлюючи справедливість у досудовому порядку. Це забезпечує ефективність адміністративно-правових гарантій, роблячи процес захисту прав більш швидким та доступним порівняно із судовим провадженням [3].

Важливою складовою діяльності виконавчої влади є інститут адміністративного оскарження. Громадянин має право звернутися до вищого органу або посадової особи зі скаргою на дії чи бездіяльність підлеглого суб'єкта. У цьому контексті виконавча влада виступає внутрішнім фільтром законності, самостійно виправляючи помилки в державному управлінні. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» суттєво посилило цю роль, зобов'язавши органи влади діяти прозоро, мотивувати свої рішення та враховувати позицію особи, чиїх інтересів стосується майбутній акт [5].

На сучасному етапі розвитку України роль органів виконавчої влади також полягає в цифровізації правозахисних механізмів. Впровадження електронного урядування та дистанційних сервісів взаємодії мінімізує корупційні ризики та усуває людський чинник, що є потужною гарантією проти суб'єктивізму та зловживань. Таким чином, виконавча влада виступає не лише виконавцем закону, а й архітектором безпечного правового простору, де права людини захищені як нормативними приписами, так і організаційно-технологічними механізмами їх реалізації [2].

2.2. Правоохоронні органи як гарант безпеки та дотримання прав і свобод людини.

Правоохоронні органи займають особливе місце в механізмі державної влади, оскільки саме на них покладено функцію безпосереднього силового та правового забезпечення правопорядку, що є фундаментом для реалізації прав

людини. У сучасній юридичній доктрині роль правоохоронних структур трансформується від суто «інструментів примусу» до «інститутів безпеки», де пріоритетом стає не лише припинення правопорушень, а й створення середовища, у якому особа почувається захищеною. Правоохоронна діяльність базується на принципах законності, гуманізму та поваги до людської гідності, що закріплено у профільних актах, зокрема в Законі «Про Національну поліцію», де служіння суспільству визначено як основний вектор роботи [9].

Захисна функція цих органів реалізується через систему запобіжних заходів та заходів припинення, які спрямовані на нейтралізацію загроз життю, здоров'ю та майну громадян. Важливою складовою статусу правоохоронця як гаранта свобод є обов'язок діяти виключно в межах закону, що передбачає деонтологічну вимогу пропорційності: застосування сили або обмеження прав особи (наприклад, затримання) має бути мінімально необхідним для досягнення легітимної мети [7]. Таким чином, правоохоронні органи виступають бар'єром проти свавілля та злочинності, забезпечуючи матеріальні умови для здійснення іншими суб'єктами їхніх конституційних прав [11].

У системі адміністративно-правових гарантій правоохоронні структури виконують роль суб'єктів оперативного захисту. На відміну від судової системи, яка працює в режимі ретроспективного розгляду справ, поліція та інші органи правопорядку діють у режимі реального часу, забезпечуючи негайне втручання в ситуацію, де існує ризик порушення прав громадян. Це вимагає від особового складу високого рівня професійної етики та розуміння міжнародних стандартів, зокрема практики Європейського суду з прав людини, яка встановлює жорсткі рамки щодо заборони катувань та права на свободу й особисту недоторканність [10].

Окрім прямого захисту від фізичних загроз, правоохоронні органи гарантують дотримання прав людини через превентивну діяльність та правове просвітництво. Співпраця з громадами (community policing) дозволяє будувати

довірчі відносини, де правоохоронець сприймається не як загроза, а як помічник та захисник. Такий підхід мінімізує конфліктний потенціал у відносинах держави та особи, підвищуючи рівень суспільної безпеки. Ефективність правоохоронних органів як гаранта свобод прямо залежить від їхньої підзвітності суспільству та прозорості процедур, що забезпечує невідворотність відповідальності за будь-які порушення з боку самих представників закону [8].

2.3. Контрольно-наглядові органи та інститут Омбудсмена в системі адміністративних гарантій

Контрольно-наглядові органи та інститут Омбудсмена становлять важливий сегмент зовнішніх адміністративно-правових гарантій, що забезпечують незалежний моніторинг діяльності державного апарату та захист приватних осіб від управлінського свавілля. Сутність контрольної діяльності в системі адміністративних гарантій полягає у перевірці відповідності дій суб'єктів владних повноважень критеріям законності та доцільності. Контрольно-наглядові органи, до яких належать органи прокуратури (у частині нагляду за додержанням прав при виконанні судових рішень та примусових заходів), Державна аудиторська служба, різні державні інспекції, виконують функцію "стримувань і противаг", забезпечуючи невідворотність відповідальності посадових осіб за порушення професійних та правових стандартів [1]. На відміну від внутрішнього відомчого контролю, ці органи мають вищий ступінь об'єктивності, оскільки вони організаційно не пов'язані із суб'єктом, чия діяльність перевіряється, що є критично важливим для дотримання принципів юридичної деонтології [11].

Особливе місце в цій ієрархії посідає інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмена). Це конституційний орган зі спеціальним статусом, який здійснює парламентський контроль за додержанням

конституційних прав і свобод людини. Роль Омбудсмена в системі адміністративних гарантій є унікальною, оскільки він діє як медіатор між громадянином і державою, маючи право на безперешкодне відвідування органів влади, доступ до секретної інформації та можливість ініціювати судові позови або акти реагування у разі виявлення порушень [13]. Згідно з Паризькими принципами ООН, статус Омбудсмена гарантує його незалежність від виконавчої гілки влади, що робить цей інститут одним із найбільш довірених механізмів позасудового захисту в демократичному суспільстві [12].

Діяльність Омбудсмена та контрольних органів створює додатковий рівень захисту, який доповнює судову систему. У той час як суд розглядає справу на засадах змагальності сторін, контрольно-наглядові органи та Уповноважений мають право на самостійне розслідування та моніторинг ситуації навіть за відсутності конкретної скарги, що забезпечує превентивний характер захисту прав людини. Це особливо важливо у правоохоронній сфері, де Омбудсмен через Національний превентивний механізм здійснює контроль за недопущенням катувань та жорстокого поводження в місцях несвободи, що є вищою формою деонтологічної варті законності [10]. Таким чином, ці інституції забезпечують прозорість публічного управління та реалізацію права особи на "добре врядування", що відповідає європейським стандартам адміністративної юстиції [1].

РОЗДІЛ 3. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Адміністративне оскарження як механізм захисту порушених прав.

Адміністративне оскарження становить собою один із найбільш доступних та оперативних позасудових способів захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у відносинах із суб'єктами владних повноважень. Сутність цього механізму полягає у наданні особі можливості звернутися до вищого органу або посадової особи (суб'єкта розгляду скарги) з вимогою про перегляд рішення, дії чи бездіяльності нижчого органу, які, на думку заявника, порушують його права. У системі адміністративних гарантій оскарження виконує подвійну роль: воно не лише дозволяє відновити справедливість для конкретного громадянина, а й виступає інструментом самоконтролю виконавчої влади, допомагаючи виявляти та усувати помилки в державному управлінні без залучення судових ресурсів [1]. Порівняно із судовим процесом, адміністративне оскарження характеризується відсутністю судового збору, спрощеною процедурою подання та значно коротшими строками розгляду, що робить його критично важливим для оперативного реагування на зловживання [10].

Процесуальний алгоритм оскарження в Україні суттєво трансформувалася із набуттям чинності Закону «Про адміністративну процедуру», який запровадив європейські стандарти взаємодії влади та особи. Тепер адміністративний орган зобов'язаний не просто формально розглянути скаргу, а й забезпечити право особи на участь у процесі, надати можливість висловити свої аргументи та ознайомитися з матеріалами справи. Це посилює деонтологічну складову діяльності посадовців, оскільки вимагає від них об'єктивності та неупередженості під час перегляду рішень своїх колег. Важливою гарантією є те, що подання скарги у визначених законом випадках

може зупинити виконання оскаржуваного акта, що запобігає настанню невідворотних негативних наслідків для особи [5].

Проте ефективність адміністративного оскарження часто ставиться під сумнів через проблему «відомчої солідарності», коли вищі органи схильні підтримувати рішення своїх підлеглих. Саме тому сучасна правова доктрина наголошує на необхідності розвитку спеціалізованих квазісудових органів (наприклад, апеляційних палат або комісій із залученням громадськості), які забезпечують вищий рівень незалежності при розгляді спорів. Крім того, адміністративний порядок захисту не є обов'язковою передумовою перед зверненням до суду, що надає особі право вибору найбільш ефективного, на її думку, способу захисту — або через адміністративну вертикаль, або через систему адміністративного судочинства [3]. В контексті правоохоронної діяльності оскарження дій поліції до вищого керівництва є важливим етапом дисциплінарного контролю та дотримання професійної етики, що сприяє очищенню системи від недобросовісних працівників [1].

Інтеграція України до європейського правового простору вимагає подальшої цифровізації процедур оскарження. Можливість подання скарги через електронні кабінети та отримання вмотивованого рішення у цифровій формі мінімізує корупційні ризики та робить механізм захисту прав прозорим. Таким чином, адміністративне оскарження еволюціонує від радянської моделі «чолобитної» до сучасної правової процедури, де громадянин виступає рівноправним учасником діалогу з державою, а суб'єкт владних повноважень несе пряму відповідальність за якість прийнятих управлінських рішень [14].

3.2. Зарубіжний досвід адміністративно-правового гарантування прав людини та можливості його імплементації в Україні.

Аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового гарантування прав людини свідчить про існування різних моделей взаємодії держави та особи, проте спільною рисою розвинених демократій є пріоритет процедурної справедливості над управлінською доцільністю. У країнах англо-саксонської правової сім'ї (зокрема у Великій Британії та США) значна увага приділяється інституту «належної правової процедури» (due process), яка вимагає від адміністративних органів неухильного дотримання прав особи на повідомлення про розгляд справи та надання можливості захистити свою позицію перед прийняттям рішення. Європейська модель, яскраво представлена досвідом Німеччини та Франції, базується на концепції «доброго врядування», де адміністративне право розглядається як інструмент захисту громадянина від держави, а не навпаки. Впровадження в німецьке законодавство чітких регламентів адміністративних дій стало зразком для багатьох країн Східної Європи, оскільки воно мінімізує дискреційні повноваження чиновників, замінюючи їх чіткими юридичними алгоритмами [1].

Важливим елементом зарубіжного досвіду є функціонування спеціалізованих квазісудових інституцій, таких як адміністративні трибунали або комісії з розгляду скарг, що мають високий ступінь незалежності від виконавчої вертикалі. У країнах Скандинавії інститут Омбудсмена має багатовікову історію та наділений повноваженнями не лише давати рекомендації, а й ініціювати дисциплінарні провадження щодо посадових осіб, що забезпечує реальну невідворотність відповідальності за порушення прав людини. Цей досвід демонструє, що ефективність гарантій залежить від наявності незалежних арбітрів у відносинах «влада — особа», які можуть оперативно скасовувати незаконні акти без звернення до загальних судів [5].

Можливості імплементації зарубіжних стандартів в Україні значно зросли з прийняттям Закону «Про адміністративну процедуру», який фактично запозичив найкращі європейські практики. Проте реальна адаптація потребує не лише зміни текстів законів, а й трансформації правової свідомості державних службовців через впровадження деонтологічних кодексів поведінки, аналогічних тим, що діють у країнах ЄС. Ключовим напрямом імплементації має стати посилення інституційної незалежності органів, що розглядають адміністративні скарги, та розширення повноважень Уповноваженого ВРУ з прав людини в частині контролю за правоохоронними органами. Крім того, досвід Естонії у сфері e-government показує, що цифровізація адміністративних процесів є найбільш дієвою гарантією проти корупції та суб'єктивізму, що є вкрай актуальним для українських реалій [15].

Перспективним для України є також впровадження концепції «адміністративної медіації», яка широко використовується в США та Нідерландах. Це дозволяє вирішувати конфлікти між громадянином і державним органом шляхом переговорів за участю нейтральної сторони, що значно розвантажує судову систему та підвищує рівень довіри до влади. Однак процес імплементації має враховувати національну специфіку та стан воєнного часу, що вимагає гнучкого поєднання міжнародних стандартів із потребами національної безпеки. Тільки через системне поєднання зарубіжних інновацій із вітчизняною правовою традицією можливо створити життєздатну систему адміністративних гарантій, де права людини будуть захищені не декларативно, а фактично [11].

3.3. Напрями підвищення ефективності адміністративно-правових гарантій в умовах сучасних викликів

Підвищення ефективності адміністративно-правових гарантій в умовах сучасних викликів, зумовлених воєнним станом, глобальною цифровізацією та євроінтеграційними процесами, потребує комплексного переосмислення взаємодії між державою та особою. Основним напрямом модернізації є перехід від формально-бюрократичної до сервісно-орієнтованої моделі державного управління. Це передбачає не лише зміну нормативної бази, а й імплементацію принципу «доброго врядування», за якого будь-яка адміністративна процедура має бути прозорою, передбачуваною та орієнтованою на мінімізацію обмежень прав людини. Ухвалення та впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» стало фундаментом для цього процесу, проте його реальна ефективність залежить від подолання правового нігілізму всередині самого державного апарату та формування нової деонтологічної культури службовців [5].

Іншим стратегічним вектором є розширення цифровізації адміністративних та правоохоронних процесів (LegalTech та GovTech). Впровадження алгоритмізованих систем прийняття рішень та електронного оскарження дозволяє нівелювати корупційні ризики та усунути людський фактор, який часто стає причиною суб'єктивізму та зловживань владою. Створення єдиних цифрових платформ для подання скарг та моніторингу їх розгляду в реальному часі забезпечує прозорість, яка є критично важливою для відновлення довіри суспільства до інститутів влади в кризові періоди. Разом із тим, цифровізація має супроводжуватися посиленням гарантій захисту персональних даних та забезпеченням кібербезпеки, що є невід'ємною частиною сучасного адміністративно-правового статусу особи [1].

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває вдосконалення механізмів судового та позасудового контролю за діяльністю правоохоронних органів. Напрями підвищення ефективності включають посилення незалежності інституту Омбудсмена та розвиток інституту адміністративної медіації, що дозволяє вирішувати спори між громадянином і державою без тривалих судових розглядів. Крім того, виникає необхідність чіткої регламентації меж обмеження прав людини в екстремальних правових режимах, щоб запобігти невиправданому втручанню у приватне життя під приводом державної необхідності. Важливим аспектом тут є відповідність національних заходів практиці Європейського суду з прав людини, яка встановлює стандарт пропорційності та необхідності в демократичному суспільстві [15].

Нарешті, ефективність гарантій неможлива без підвищення рівня правової грамотності населення та якості професійної підготовки працівників публічної адміністрації. Навчання держслужбовців та офіцерів правопорядку за оновленими програмами юридичної деонтології та прав людини сприяє формуванню внутрішнього переконання у важливості дотримання прав особи як вищої соціальної цінності. Лише через поєднання технологічних інновацій, інституційної незалежності контролюючих органів та ціннісної трансформації кадрового потенціалу можливо вибудувати життєздатну систему адміністративно-правових гарантій, здатну протистояти викликам 2026 року та забезпечити сталий розвиток правової держави [3].

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сутності та механізмів реалізації адміністративно-правових гарантій захисту прав і свобод громадян було сформульовано наступні підсумки:

Визначено, що адміністративно-правові гарантії є складною багатокomпонентною системою, яка включає нормативно встановлені умови, засоби та способи, спрямовані на безперешкодну реалізацію, охорону та відновлення прав особи у сфері публічного управління. Встановлено, що ключовою особливістю цих гарантій є їхня спрямованість на стримування потенційного свавілля з боку суб'єктів владних повноважень та забезпечення відповідальності держави перед громадянином.

Доведено, що сучасна класифікація гарантій повинна базуватися на поєднанні матеріального та процесуального аспектів. Матеріальні гарантії створюють правовий фундамент (нормативне закріплення прав), тоді як процесуальні — забезпечують життєздатність цього фундаменту через чітко регламентовані процедури (адміністративні послуги, порядок розгляду звернень, право на оскарження).

Аналіз системи суб'єктів захисту показав, що ефективність гарантій залежить від збалансованої діяльності органів виконавчої влади, правоохоронних структур та інституцій позавідомчого контролю, зокрема Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Констатовано, що в умовах цифрової трансформації особливого значення набувають технологічні гарантії (електронне урядування), які мінімізують корупційні ризики та спрощують доступ громадян до механізмів захисту.

Виявлено, що адміністративне оскарження залишається одним із найдоступніших способів захисту прав, проте воно потребує подальшого реформування в напрямі підвищення незалежності органів, що розглядають

скарги. Співвідношення адміністративного та судового порядків захисту свідчить про необхідність зміцнення досудових механізмів для розвантаження судової системи.

Обґрунтовано необхідність імплементації європейських стандартів «доброго врядування» (good administration) у вітчизняну практику. Це передбачає не лише зміну законодавства, а й трансформацію професійної етики та деонтологічної культури державних службовців і правоохоронців, де пріоритетом має стати сервісна модель взаємодії з населенням.

Підсумовуючи, зазначимо, що адміністративно-правові гарантії в Україні перебувають на етапі активної еволюції. Головним вектором їхнього розвитку має стати перехід від декларативної підтримки прав людини до створення прозорого, підзвітного та технологічного механізму, де кожне порушення тягне за собою невідворотне відновлення справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галуцько В. В. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. В. Галуцько, П. К. Діхтієвський, О. В. Кузьменко та ін.; за ред. В. В. Галуцька. — Вид. 4-те. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 656 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Курило В. І. Адміністративне право України: навч. посіб. / В. І. Курило. — Київ: Центр учбової літератури, 2023. — 248 с.
4. Лук'янець Д. М. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Д. М. Лук'янця. — Харків: Право, 2022. — 512 с.
5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20>.
6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Бандурка О. М. Професійна етика працівника поліції: підручник / О. М. Бандурка, В. В. Шендрик. — Харків: Золота миля, 2021. — 256 с.
8. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена Резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VІІІ (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
10. Світличний О. П. Адміністративне право України: навчальний посібник / О. П. Світличний. — Київ: Нубіп України, 2022. — 404 с.
11. Юридична деонтологія: підручник / за заг. ред. О. В. Кузьменко. — Київ: Видавництво Людмила, 2023. — 312 с.

12. Паризькі принципи: Принципи, що стосуються статусу національних установ, що займаються заохоченням і захистом прав людини, прийнятї Резолюцією 48/134 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_241.

13. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.

14. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

15. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право: підручник / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко; за заг. ред. Р. С. Мельника. — Київ: Ваїте, 2022. — 376 с.